

ISSN 1810-3081

ЗАКОН И ЖИЗНЬ

Международный научно-практический
правовой журнал

АВГУСТ
2009

Международный научно-практический
правовой журнал

“ЗАКОН И ЖИЗНЬ”

Издание аккредитовано Высшим советом
по науке и технологическому развитию
АН Молдовы.

Решение №61 от 30.04.09

Категория «С»

ISSN 1810-3081

Учредитель: Министерство
юстиции Республики Молдова

Соучредители:

Конституционный суд, Высшая судебная палата,
Министерство внутренних дел, Министерство здра-
воохранения и социальной защиты, Экономиче-
ская апелляционная палата, Главная государствен-
ная налоговая инспекция при Министерстве фи-
нансов, Институт истории, государства и права АН
РМ, Академия МВД «Штефан чел Маре», Академия
экономических знаний РМ, Славянский универси-
тет, Орловский юридический институт, Академия
полиции Латвии, Беларуский институт правове-
дения, Одесский институт предпринимательства и
права.

Издается с января 1991 г.

№ 8(213) 2009 г.

Главный редактор
Л. АРСЕНЕ

Редакционная коллегия

В. Бужор, доктор права, А. Буриан, доктор хабилитат
права, Е. Денчук, кандидат юридических наук
(Одесса), Е. Дюнос, доктор права, М. Георгиу,
доктор хабилитат права, профессор, В. Гуцуляк,
доктор права, профессор, Е. Ищенко, доктор
юридических наук, профессор (Москва), И. Кайряк,
доктор права, Н. Карнов, доктор юридических наук,
профессор (Киев), Г. Костак, доктор хабилитат
права, профессор, В. Захарс, доктор юридических
наук, профессор (Рига, Латвия), В. Наумов, зам.
главного редактора, С. Сокол, доктор юридических
наук, профессор (Минск, Беларусь), В. Сосна,
доктор права, и.о. профессора, В. Флоря, доктор
права, Е. Щедригин, доктор юридических наук,
профессор (Оренбург, Россия).

Адрес редакции:

2012, Кишинев, ул. Пушкина, 22

Дом печати

телефон для справок: 23-38-26

© Перепечатка материалов только с разрешения
издателя

E-mail: legend@molmda.md

СОДЕРЖАНИЕ

Г. ФЕДОРОВ. Применение права – особая форма реализации права.....	4
В. ФЛОРЯ. Новое научно - практическое на- правление - риск менеджмент в здравоохране- нии (медицинских риск).....	9
Б. СОСНА, К. СИЧИНСКИЙ. Актуальные вопросы приостановления действия индиви- дуального трудового договора	11
К. ПЛЕВА. Историчний розвиток Англосак- сонської системи кримінального процесу на прикладі Сполучених Штатів Америки.....	18
В. ЗЕЛЕНЕЦКИЙ. Обеспечение прав и за- конных интересов личности в последственном производстве.....	21
В. СКРЫПНИК. Правовые основания прину- дительного прекращения права собственности по гражданскому законодательству Украины, Российской Федерации и Республики Молдова	29
А. СОСНА. Методы и механизмы защиты прав и свобод: Европейский суд по правам че- ловека	32
А. БОРШЕВСКИЙ. Методы борьбы с кор- рупцией в Республике Молдова.....	39
В. КАЛИН. Механизм банковского регу- лирование кредита и его место в системе государственно-правового регулирования.....	43
Н. КРИСТЕВА. Право удержания в различ- ных видах договоров.....	51
А. СМОКИНЭ. Оригинальный курс лекции: «История государства и права Республики Молдова»	56

Компьютерный набор. Формат 60x84 1/8. Печать офсетная.

Усл. п.л. 7,5

Отпечатано на государственном предприятии “ДИНАМО” - М.А.”

2004, г. Кишинэу, ул. Щусева, 106.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ СИСТЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА ПРИКЛАДІ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

К. ПЛЄВА,

кандидат юридичних наук, викладач кафедри кримінально-процесуальної діяльності Київського національного університету внутрішніх справ майор міліції

SUMMARY

Author of the article discusses the development of the criminal procedure in United States of America and discovers some specific features that appeared during that development.

Історія розвитку кримінально-процесуальних відносин у Сполучених Штатах Америки (надалі - Америка), привертас на себе велику увагу. Як зазначав суддя Верховного Суду США Олівер Уенделл Холмс: «Розвиток кримінального процесу Сполучених Штатів Америки не є логічним, але заснований на колосальному досвіді» [1].

Перші поселенці Сполучених Штатів Америки частково склалися з тих, кого пригнічувала монархічна тиранія Англії, а також з тих, хто заселяв територію «Нового світу» з метою безкоштовного отримання земель.

Для встановлення перших ознак державності на нових землях необхідні були закони, але для їх створення не було умов та часу, тому за основу було взяте англійське законодавство. Але, запозичені на початку створення американської держави такі закони постійно змінювались, адаптуючись під потреби та вимоги конкретної спільноти, яка населяла певну територіальну одиницю, найбільш істотними були відмінності у кримінально-процесуальному та кримінальному законодавстві Півночі та Півдня. Імігранти прийшли підкорювати нові землі і не мали бібліотек, або чисельних кодексів, з іншої сторони, вони створювали свою правову систему із чітким розумінням того, яке законодавство вони хочуть створити, а також, які помилки були у законодавстві їхньої Батьківщини.

Оскільки Англо-Саксонська

система права побудована на рішеннях суду, що мають силу закону для вирішення аналогічних справ, то американське законодавство, запозичивши основні принципи побудови системи права також було побудоване на рішеннях судів, але це вже були зовсім інші рішення, американських судів, що відображали потреби та здійснювали охорону цінностей, характерних для цього суспільства. Фактично, вирішивши кримінальну справу за конкретних умов одного разу та винісши рішення або вирок по ній, суддя створював нову норму закону, якою в подальшому керувались інші судді при вирішенні аналогічних справ. З одного боку, застосування такої системи дозволяло не виносити кожного разу нові рішення, а користуватись судовою практикою, тим самим спрощуючи процес винесення рішення по справі. З іншого боку, рішення судів, які були продиктовані суспільною мораллю або релігійними переконаннями, часто виявлялися незаконними та необ'єктивними. Рання колоніальна практика кримінально-правових та кримінально-

процесуальних відносин показує, що такі судові процеси тягнули за собою численні жертви та негативний досвід застосування цих правових прецедентів. Наприклад, сумнозвісний процес «Салемських відьом», якому дало початок засудження до страти за підозрою у чаклунстві швачки з Бостона у 1688 р. Саме з цієї справи був створений прецедент, за яким практично будь-яку особу можна було заарештувати та засудити до страти за підозрою у занятті відьмацтвом, чаклунством, також тяжкими злочинами вважалися перелюбство, богохульство та невідвідування церкви. У 1692 році у селищі Салем, штат Масачусетс, за підозрою у чаклунстві було заарештовано більше 150 чоловік (не менше п'яти з них померли у в'язниці), 19 з яких було повішено (не існувало жодних імунітетів та преференцій – було страчено навіть місцевого священника), одну особу закатовано особливим видом тортур – «вичавлюванням» зізнання камінням, коли на груди людини викладалося каміння великих розмірів, конфісковано все майно обвинувачених та засуджених. Формальною підставою для цього процесу були пошесті та неврожайний рік, але фактично, ця справа була використана з метою заволодіння землями та майном засуджених [2]. До речі, у багатьох кримінальних кодексах Сполучених Штатів Америки до

сих пір присутні норми, які визначають перелюбство та богохульство злочинами, хоча вони давно вже не застосовуються. З іншої сторони, цей період характеризується започаткуванням інституту захисту обвинуваченого. Такі документи як Масахусетський «Звід свобод» 1641 року та Пенсільванська «Структура уряду» 1683 року поєднали у собі принципи англійського права та пуританську теологію, а також сміливі ідеї Монтеск'є та Беккарія, передбачали деякі гарантії прав обвинуваченого, такі як: швидке та рівноправне судочинство, інститут застави, право на адвоката, інститут суду присяжних, можливість кожного з присяжних висловити свою окрему думку, заборона повторного засудження за той самий злочин, а також заборона особливо жорстоких покарань та тортур, релігійна лояльність та звуження злочинів, за які передбачено смертну кару. Одним з основних здобутків кримінального законодавства було те, що судові рішення об'єднувалися законодавцем централізовано у кодекси і з моменту опублікування вони ставали загальнодоступними та обов'язковими до виконання суддями, які розглядають такі справи. Разом з тим, кримінальний процес був дещо примітивним та спирався в основному на релігійні положення. Так, судочинство покладалося на мирових суддів, які були богобоязними людьми та здійснювали судочинство відповідно до «Закону божого». У їхніх руках було також право піддавати обвинуваченого судовим випробуванням з метою отримання зізнання, суддя мав повноваження з встановлення розміру застави. Фактично, навіть за умов дотримання всіх принципів, передбачених вищевказаними нормативними документами, підсудний у кримінальному процесі залишався віч-на-віч з судом, причому, суддя у такому процесі не був

нейтральним, підтримуючи, як правило, сторону обвинувачення. До цього слід додати, що перші кримінальні кодекси містили у собі багато абсурдних положень, зокрема, кодекс «Звід Масахусетських законів та свобод» 1648 року передбачав, що просте пограбування каралося в'язницею, а пограбування вчинене у неділю – додатково відрубанням злочинцеві вуха, або якщо когось застануть під час розмови з духами, то його буде засуджено до страти, також кримінальний кодекс Індіани визначав злочинном продаж молока з пінкою [3]. Злочин сприймався, як гріх, який здатен знищити всю громаду або залямувати її честь перед Богом. Судочинство здійснювалось з метою захисту релігійної громади та повного каяття та визнання своєї вини злочинцем. Нерозкритих злочинів практично не існувало, так як не було потреби і у розшуковій функції, оскільки громади були настільки тісно пов'язані між собою, що приховати від них який-небудь факт було практично неможливо.

Підсумовуючи сказане вище, можна зробити висновок, що американський кримінальний процес ранніх колоніальних поселень (общин) був утворений на основі спрощеної структури англійського законодавства та елементів релігійних та соціальних принципів, притаманних тодішньому американському суспільству.

Через деякий час ситуація змінилася, з приходом нових поселенців з іншими релігійними переконаннями ніж у пуритан, які жили поза общинами. Цілком природно, що у нових поселенців були також свої суди. На Півдні Америки найбільш поширеними у цих поселенців були так звані «народні суди», коли належність доказів та доля підсудного вирішувалась всією громадою. Основною ознакою цього суду було те, що у ньому діяв лише принцип

винуватості підсудного, відповідно до якого обвинувачений повинен був довести натовпу свою невинуватість. Для бюджету громади це було вигідно, адже не треба було витрачати багато часу та коштів на провадження повноцінного процесу. У одному з поселень штату Вірджинія одночасно існували два суди «пуританський» та «народний», практика судочинства у яких дуже відрізнялась, тим не менше, кожний з них здійснював судочинство відносно конкретно визначеної частини населення.

З розвитком економіки та індустрії країни, пріоритети основних об'єктів охорони кримінального права почали зміщуватись від захисту моральних засад суспільства до захисту приватної власності та економічної безпеки. Яскравим прикладом того, наскільки змінилися правовідносини у суспільстві і того, наскільки застарілими були положення кримінальних кодексів може бути визначення терміну «крадіжка», яке визначено у «Коментарі до законів Англії» видатного англійського юриста Уільяма Блекстоуна, як «протиправне позбавлення та утримання речі іншої особи» [3]. Таке визначення злочину було актуальним лише до тих пір, поки існували досить прості фінансові відносини. Але з розвитком фінансово-економічної системи, коли банки та фінансові установи зайняли важливе місце у житті суспільства, виявилось, що визначення Блекстоуна, а саме «річ» не може охопити всіх форм власності, зокрема, банківські цінні папери та біржові сертифікати. Зміна правовідносин вплинула на доповнення та удосконалення кримінального та кримінально-процесуального законодавства, яке стосується економічних відносин. До речі, на сьогоднішній день визначення незаконних форм заволодіння чужим майном у американських

кримінальних статутах також періодично змінюються, наприклад, у 90-х роках XX сторіччя статутами не було передбачено крадіжку комп'ютерних послуг, що довгий час давало змогу злочинцям вчиняти такі правопорушення і залишало правоохоронні органи «обеззброєними» у боротьбі з ними [4].

Американська революція 1776 року внесла корективи у погляди на злочинність. Головною ідеєю революції було прагнення свободи. Права людини у даному випадку створювали обов'язок для державних органів, встановлювали заборону на втручання в особисте життя. Але у той час особисте життя розумілось скоріше як життя певної громади, а не окремої людини, відповідно, всіляко підтримувались ідеї незалежності від Англії. Багато нормативних документів, які датуються 1760-1770 роками, містили у собі статті, що встановлювали право на справедливий суд та процесуальні права. Найвизначнішими документами серед них стали Декларація Незалежності та Вірджинська Декларація прав 1776 року, які продовжували розвивати ідеї Монтеск'є та Беккарія з метою обмеження прав органів держави основними принципами писаної конституції. Завершальною стадією став Білль про права від 25 вересня 1788 року, у якому в чотирьох статтях з десяти було передбачено принципи справедливого судочинства. Але потім, кожен штат встановить таку судову систему, яка буде практично ідентичною до англійської і навіть не дивлячись на виражену англофобію американської політики, американські суди покладались на англійські прецеденти, як на основу. У якості реакції на суворі закони Англії, у суспільстві постало питання про заборону смертної кари, а також існування інституту присяжних, але останній змінам не піддавався, оскільки

був надійним інструментом системи контролю слідства і обвинувачення, а також виявляв суспільну точку зору у кримінальному процесі. З 1847 року характер взаємовідносин між суддею та судом присяжних змінився, суддя давав правову оцінку встановленим та доведеним діям, а суд присяжних на основі наявних доказів встановлював, чи мали місце події та факти та чи вчинені вони цією особою.

У великих містах було створено поліцейські підрозділи, але їх фінансування та професійна підготовка знаходились на дуже низькому рівні. З цього виходило, що повага до основних прав підозрюваного або обвинуваченого з цього боку не дотримувалась і процесуальні гарантії цих осіб починались лише у суді. Для попередження такого явища у кримінальний процес було введено таку посаду як «суддя обвинувачення», який встановлював, чи було дотримано всіх законних прав обвинуваченого під час слідства. Суд мав право не визнавати доказом те, що встановлено з порушенням існуючого порядку збирання доказів. Але такі процесуальні гарантії існували не для всіх, наприклад, для рабів та чорношкірих людей існували свої правила судочинства, відповідно до яких покарання за ті самі злочини було суворішим, а прав у обвинуваченого – менше [5].

З середини XIX до кінця XX сторіччя законодавчі органи Сполучених Штатів Америки продовжують уніфікацію федерального законодавства, повний перелік прав та обов'язків суб'єктів кримінального процесу передбачено спеціальною нормою - «чотирнадцятою поправкою», якою передбачено, що серйозні злочини розслідуються поліцією у взаємодії із прокуратурою та доказуються перед судом присяжних. З подальшим розвитком законодавства основним органом, який

здійснює захист конституційних прав суб'єктів кримінального процесу стає Верховний суд, який ухвалює обов'язкові для виконання органами слідства та нижчестоячими судами рішення, що, у свою чергу, сприяє укріпленню верховенства права у державі.

Підводячи підсумок, зазначимо, що англійське законодавство послужило основою створення американської системи законодавства, але мало багато недоліків. По-перше, тому що воно було прецедентним і попередні судові рішення по аналогічних справах були відомі лише учасникам процесу, підсудний та інші особи не могли навіть приблизно знати, яким буде вирок. Така ситуація ставила під загрозу один з принципів Англосаксонського права, яким визначено, що підсудний під час розгляду справи може ознайомитись з попередніми аналогічними справами, з яких дізнатися процедуру провадження по справі, а також міру покарання, яка застосовується до підсудного. Саме з цієї причини виникла необхідність у кодифікації судових рішень та розробленні принципів кримінального судочинства у письмових нормативних документах та подальшого розвитку кримінального та кримінально-процесуального законодавства.

Список використаної літератури

1. Raneta Lawson Mack A layperson's guide to criminal law., Greenwood Publishing Group, 1999., 201 p.;
2. Linnda R. Caporael. Ergotism: The Satan Loosed in Salem? // Science Vol. 192 (2 April 1976);
3. American Historical Documents, 1000–1904. Vol. XLIII. The Harvard Classics. New York: P.F. Collier & Son, 1909–14;
4. Stacey, Robert D. Sir William Blackstone and the Common Law : Blackstone's Legacy to America (ACW, 2003);
5. James R. Acker, David C. Brody Criminal procedure: a contemporary perspective., Jones & Bartlett Publishers, 2004, 634 p.
6. Gary Slapper, David Kelly The English legal system., Routledge Cavendish, 2004., 725 p.